

Idealen bakom stadsbildens förändring under modernismens guldålder

Vilka ideal låg bakom stadsplaneringen när de finländska städernas centrala kvarter moderniserades eller byggdes om under de två första decennierna efter kriget? Vilken typ av stad och hurdant stadsrum ville man skapa? Vad strävade planeringen till i olika typer av städer i Finland? Frågor som dessa besvaras i Timo Tuomis doktorsavhandling¹ om innerstadens modernisering i finländska städer under tiden 1945-1965. Utgående från en samling begrepp med särskild betydelse i tidsperiodens planeringsdiskurs inringar och beskriver Tuomi de dåtida stadsplanerarnas ideal och deras strävanden för stadsbilden. En central strävan var till exempel att skapa ett öppet stadsrum, i motsats till det äldre stadsbyggandets slutna kvarter. En annan var den funktionella indelningen av staden i olika delar för olika verksamheter, efter en modell som den internationella diskussionsgruppen för arkitekter CIAM hade föreslagit år 1933. CIAMs modell föreslog en uppdelning av staden i skilda områden för boende, fritid, arbete och trafik, en princip som för en lång tid framöver kommit att påverka stadens struktur även om man i finländska städer också fortsatte att bo i städernas centrum.

I Finland hade professor Otto I. Meurman, genom sin undervisning och genom sin finskspråkiga läro-

bok *Asemakaavaoppi* (1947), stort inflytande på nya generationer av stadsplanerare. Meurman gjorde också själv planeringsuppdrag för olika städer och deltog aktivt i debatter kring den moderna stadsplaneringen. Meurman förenklade CIAMs funktionsindelning av staden till en modell med skilda områden för trafik, bebyggelse och fritid men även med ett särskilt cityområde för handel, administration och trafikcentrum. Kännetecknande för retoriken inom tidsperiodens stadsplanering var att man gärna lånade termer från vetenskaper som medicin och biologi och jämförde till exempel trafikflöden, en av tidsperiodens största utmaningar i stadsplaneringen, med människans blodomlopp eller med lungornas funktion. Med begreppet organisk stadsplanering syftade man på en sådan biologisk syn på stadens olika delar, där man såg trafikflödet som ett livsviktigt blodomlopp till olika stadsdelar och talade om staden som en organism som förnyas sig själv när åldrande delar småningom ger vika för nya.

Den modernistiska stadsplaneringens ideal förverkligades på olika sätt i olika typer av städer, vilket i avhandlingen exemplifieras med innerstädernas efterkrigstida omvandling i huvudstaden Helsingfors, i stenstaden Lahtis, i den sönderbombade staden Uleåborg, i den småskaliga trästaden Joensuu och i det nya centrumet Hagalund i dåvarande Esbo landskommun. Även om Tuomis syfte är att fokusera på innerstädernas modernisering under den behandlade tidsperioden finner jag diskussionen om idealen bakom stads-

¹ Tuomi, Timo: *Kaupunkikuvan muutokset. Suomalaisen kaupunkikeskustojen suunnittelun tavoitteiden ja todellisuuden kohtaamisesta toisen maailmansodan lopusta 1960-luvun puoliväliin*. Helsinki: SKS 2005. 224 s., ill.

planeringen intressantare än de specifika exemplen och anser att den kan läsas på ett allmännare plan. De ideal som framträder i stadsplaneringen är också en del av den samtida kulturens allmänna ideal och strävanden. Ur stadsplanehistorisk synvinkel är det ändå mycket bra att Tuomi visar hur moderniseringen kunde ta sig uttryck i fem helt olika städer.

Som Tuomi konstaterar har stadsforskningen i bred bemärkelse under de senaste decennierna allt mera gått från en syn på staden som ett fysiskt verk som kan studeras som resultatet av ett avslutat byggnadsskede, mot en syn på stadsmiljön som bärare och

producerare av mening i samspel med stadsborna, mer eller mindre oberoende av den ideologi som legat i grunden av ett visst skede i planeringen. Det finns ändå skäl att beakta de ideal som har styr utvecklingen av stadsrummet för att förstå vilka tankar och strategier som ligger bakom stadsutvecklingen. Tuomi är verksam som forskningschef vid Finlands arkitekturmuseum.

Katja Hellman